

Van
die
redakteur

DIE BELANGRIKHEID VAN 'N GESONDE SUID-AFRIKAANSE EKONOMIE*

*deur dr. Gerhard de Kock
Vise-president
Suid-Afrikaanse Reserwebank*

Dit is algemene kennis dat Suid-Afrika in 'n unieke en moeilike politieke posisie in die wêreld verkeer. Ons word vanuit baie oorde bedreig. Pas verlede week het Sy Edele die Eerste Minister daarop gewys dat 1976 waarskynlik 'n waterskeidingsjaar vir Suid-Afrika sal wees. Ons kan nie die toekoms lees nie, maar een ding is duidelik: daar lê vir ons 'n moeilike tydperk en 'n groot taak voor ... Indien ons die mas wil opkom, sal ons deur die genade van Bo skouer aan die wiel moet sit en aanhou presteer — op politieke gebied *en* ook op ander terreine.

Menslik gesproke, is daar in die stryd waarin ons staan sekere faktore wat teen ons werk en ander faktore wat weer vir ons werk. Een van die vernaamste faktore in ons guns is ons sterk en gesonde ekonomie. Dit weet sowel vyand as vriend. En ons moet hierdie waardevolle bate ten beste aanwend. As ons in die jare wat voorlê daarin kan slaag om ons ekonomie gesond te hou en dit verder uit te bou en te versterk, sal dit baie daartoe bydra om die oplossing van ons politieke, sosiale en ander probleme te vergemaklik. Politieke stabiliteit is sekerlik bevorderlik vir ekonomiese stabiliteit, maar die omgekeerde is ook waar.

Nou moet dit dadelik beklemtoon word dat 'n sterk en gesonde ekonomie veel meer behels as die besit van goud, diamante, ystererts, steenkool en ander minerale en grondstowwe, of die besit van 'n goeie landboupotensiaal, of die beskikking oor die nodige geskoolde en ongeskoolde arbeid, of die besit van doeltreffende spoorweë, paaie, hawens, kragstasies, damme, ens. Suid-Afrika beskik wel in ruime mate oor hierdie waardevolle bates, en dit is belangrik. Maar meer as dit is nodig.

By hierdie geleentheid wil ek dan graag vier rigtings uitsonder waarlangs ons in Suid-Afrika daartoe kan bydra om ons ekonomie gesond te hou en verder te versterk. Hierdie vier rigtings is die volgende:

- (1) Groter beklemtoning van die Christelike diensmotief.
- (2) 'n Meer ewewigtige en realistiese ontleding van ekonomiese verwikkelinge, met die behoud van perspektief en met voldoende inagneming van die binne- en buitelandse konjunktuurverskynsel.
- (3) Die toepassing van 'n doeltreffende, plooibare en gekoördineerde monetêre en fiskale beleid met die oog op die verkryging van die beste kombinasie van vinnige reële ekonomiese groei, relatiewe prysstabiliteit en betalingsbalansewewig, maar in die wete dat een of meer van hierdie doelstellings soms op die kort termyn aan die ander ondergeskik gestel moet word.
- (4) Die handhawing van 'n betreklik vrye kapitalistiese ekonomie wat in 'n hoë mate op private inisiatief en die werking van die markmeganisme steun.

(vervolg op bl. 8)

* 'n Uittreksel uit 'n geleentheidsrede gelewer by die Gradeplegtigheid van die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys op 1 Mei 1976.

(1) Groter beklemtoning van die Christelike diensmotief

Indien ons die Suid-Afrikaanse ekonomie sterk en gesond wil hou, is dit in die eerste plek nodig dat ons almal, insluitende u as graduandi, meer klem op die Christelike diensmotief moet plaas. Hierdie motief het nie meer die plek in ons ekonomiese lewe wat dit jare gelede gehad het of wat dit behoort te hê nie — laat ons hieroor geen illusies koester nie. Baie van ons werk vandag hoofsaaklik òf vir geld òf vir status. Dit gaan by talle van ons deesdae dikwels nie oor watter werk ons doen of watter diens ons lewer nie, maar grootliks oor hoeveel geld ons weekliks of maandeliks kry en watter materiële byvoordele ons ontvang. En by party van ons gaan dit weer in die eerste plek oor die status verbonde aan 'n vername betrekking, 'n huis in 'n spoggerige woonbuurt, 'n groot Mercedes, omgang met hooggeplaastes, ens.

Dit is geensins my bedoeling om te betoog dat om geld te maak of status te verwerf as sodanig verkeerd is nie. Inteendeel, uit my latere opmerkings oor die kapitalistiese stelsel sal dit blyk dat ek aan die skool behoort wat groot waarde heg aan die winsmotief en aan die reg van mense om die materiële en ander vrugte van hulle harde werk en inisiatief te pluk. Daar is nie noodwendig 'n botsing tussen die diensmotief en die winsmotief nie. Maar dit gaan hier oor prioriteite en ewewigtheid, en veral oor 'n mens se houding tot jou werk.

Calvyn het in hierdie verband onderskei tussen die klein roeping en die Groot Roeping. Die klein roeping het te doen met ons daaglikse werk. Die Groot Roeping is die roeping om in diens te staan van die Koninkryk van God. Sowel die klein as die groot roeping word ontvang nie slegs deur predikante nie, maar ook deur handelaars, nywerars, boere, geskoolde en ongeskoolde arbeiders, ens., en selfs deur bankiers.

Om deur die Christelike diensmotief gelei te word, beteken dus om voortdurend van sowel die groot as die klein roeping bewus te wees. Dit beteken dat in watter beroep of betrekking 'n mens ookal staan, jy jou Skepper en jou medemens na die beste van jou vermoë moet dien deur hard, eerlik en deeglik te werk.

(2) 'n Meer ewewigtige en realistiese ontleding van ekonomiese verwikkelinge

Nog so onlangs as dertig jaar gelede is betreklik min korttermyn ekonomiese ontleding en vooruitskatting in Suid-Afrika gedoen. Inderdaad was daar toe nog maar min ekonome in Suid-Afrika in diens van die staat, semi-staatsliggame, finansiële instellings, sake-ondernemings, private sektor-organisasies en die nuusmedia. Die jaarlikse oes van jong afgestudeerde ekonome wat deur ons universiteite voortgebring is, was toe ook nog betreklik klein.

Sedertdien het die toestand egter aanmerklik verander. Ons universiteite produseer nou ekonome in groter getalle. In die owerheidsektor word veel meer deskundige ekonomiese ontleding gedoen. En daar is feitlik nie 'n bank of ander finansiële instelling van betekenis wat nie minstens een voltydse ekonoom in diens het en wat nie ekonomiese oorsigte in een of ander vorm publiseer nie. Ons nuusmedia het ook agtergekom dat daar 'n groot belangstelling ontwikkel het in ekonomiese beriggewing van allerlei aard, en gevolglik word daar tans in ons pers, oor die radio en op televisie meer aandag aan ekonomiese sake as ooit vantevore verleen. Korttermyn ekonomiese ontleding en vooruitskatting het gekom om te bly.

Die standaard van hierdie soort ontleding in Suid-Afrika verbeter steeds, maar is nog nie heeltemal wat dit behoort te wees nie. In hierdie verband wil ek vandag 'n pleidooi lewer vir meer ewewigtheid, realisme en perspektief in die ontleding van ekonomiese verwikkelinge in Suid-Afrika, en spesifiek vir groter inagneming van die bestaan van konjunkturgolwe of sake-siklusse in sowel die buite- as die binneland.

Die stelling is al oorsee gemaak dat die onstabiele van die ekonomie slegs oortref word deur die onstabiele van ekonome. Dit is ook waar van ons hier in Suid-Afrika. Nie slegs die nuusmedia nie, maar ook baie van ons beste ekonome toon soms in hulle ekonomiese ontledings en oorsigte 'n gebrek aan ewewigtheid en perspektief. Ons neig om te gou opgewonde te raak, om normale verwikkelinge te dramatiseer, om gewone sikliese fluktuasies as fundamentele gunstige of ongunstige "struktuurveranderings" voor te stel en om normale ekonomiese probleme as "krisisse" te sien. So kry ons dan in een stadium te veel optimisme oor die ekonomie en in 'n ander stadium weer te veel pessimisme. Die pendule swaai te maklik van die een uiterste na die ander uiterste.

Kom ons neem 'n voorbeeld. Toe die Suid-Afrikaanse ekonomie vanaf omtrent November 1972 tot Julie 1974 in 'n opwaartse konjunkturfase verkeer het met aanvanklik 'n sterk betalings-balansposisie, en toe die goudprys boonop tot rekordhoogtes teen die einde van 1974 gestyg het, was feitlik alle ekonomiese ontleding en vooruitskatting in Suid-Afrika gekenmerk deur oordrewe

optimisme. En toe die kwaai ekonomiese resessie wat in die tussentyd in die groot nywerheidslande ontwikkel het, in die loop van 1975 'n ernstige ongunstige invloed op die Suid-Afrikaanse betalingsbalans en binnelandse ekonomie begin uitoefen het en die goudprys boonop in die tweede helfte van 1975 tot aansienlik laer vlakke as in die begin van die jaar gedaal het, het hierdie oordrewe optimisme weer plek gemaak vir 'n vlaag van swartgalligheid en ewe oordrewe pessimisme, wat op die huidige tydstip nog steeds in sekere kringe bestaan.

Nou is dit so dat daar sekere ongunstige politieke verwickelinge in Suider-Afrika teen die einde van 1975 en in die eerste vier maande van 1976 plaasgevind het wat nie voorspel kon word nie en wat tot die ongunstige verandering in die ekonomiese toestand bygedra het. Maar as ons nou terugkyk, dan is dit tog duidelik dat die sikliese oplewing van 1972–1974 in Suid-Afrika in elk geval een of ander tyd tot 'n einde moes kom en deur 'n normale afwaartse fase van die konjunkturgolf gevolg moes word. En omdat die resessie in die groot nywerheidslande van 1973–1975 boonop die diepste en langste sedert die groot depressie van die vroeë dertigerjare was, moes dit onvermydelik ook die Suid-Afrikaanse resessie vererger en verleng. Ook wat die goudprys betref, was dit tog immers onrealisties om te verwag dat die prys aanhoudend sou toeneem teen die koers van 1973–1974 of selfs op die rekordhoogte van einde 1974 sou bly. Maar in die meeste van ons ekonomiese ontledings en vooruitskattings van daardie tyd is te min gewig aan hierdie sikliese en ander oorwegings verleen — derhalwe die euforie wat toe bestaan het.

Tans geld weer die teenoorgestelde. Die huidige resessie in die binnelandse ekonomie is nie permanent nie. Daar is alle rede om aan te neem dat die betalingsbalans na verloop van tyd weer sal verbeter en dat die ekonomie daarna weer in 'n nuwe opwaartse fase sal oorgaan, veral omdat daar nou toenemende aanduidings is dat die groot nywerheidslande reeds hul nuwe opwaartse fases binnegegaan het. En omdat die goudprys aansienlik gedaal het, wil dit nie noodwendig sê dat dit sal aanhou daal of permanent op die huidige vlak sal bly nie. Verder is sterk korrektiewe fiskale en monetêre maatreëls onlangs deur die owerheid toegepas wat nog hulle volle uitwerking moet toon. Nogtans word baie ekonomiese ontledings wat tans in Suid-Afrika die lig sien, en ook die beriggewing deur die nuusmedia, gekenmerk deur 'n graad van pessimisme wat heelwaarskynlik later net so oordrewe as die optimisme van 1973–1974 sal blyk te gewees het.

Die basiese rede waarom 'n meer ewewigtige ontleding met groter inagneming van die binne- en buitelandse konjunktuurverskynsel belangrik is vir die handhawing van 'n sterk en gesonde ekonomie, is omdat foutiewe ekonomiese ontledings tot verkeerde beleidsbesluite deur ondernemings ten opsigte van investering, uitvoer, invoer, ens. kan lei, wat die reële ekonomiese welvaart van alle bevolkingsgroepe kan benadeel.

(3) Die toepassing van 'n doeltreffende, plooibare en gekoördineerde monetêre en fiskale beleid

Die derde wyse waarop ons kan help om die Suid-Afrikaanse ekonomie sterk en gesond te hou, is deur voort te gaan met ons pogings om 'n doeltreffende, plooibare en gekoördineerde monetêre en fiskale beleid toe te pas. Dít is nodig om die beste kombinasie van vinnige reële ekonomiese groei, relatiewe prysstabiliteit en betalingsbalansewewig te verkry. En die bereiking van hierdie doelstellings bly 'n essensiële voorvereiste vir die handhawing van 'n sterk en gesonde ekonomie. 'n Land kan aansienlike natuurlike en menslike hulpbronne en 'n ontwikkelde infrastruktuur besit en nogtans, danksy 'n foutiewe monetêre en fiskale beleid, 'n ongesonde en onstabiele ekonomie met 'n swak geldeenheid hê.

Nou gebeur dit dikwels dat daar *op die kort termyn* 'n botsing voorkom tussen enersyds die doelstelling van vinnige groei en andersyds dié van óf relatiewe prysstabiliteit óf betalingsbalansewewig óf albei. So kan dit soms wenslik wees om vinnige ekonomiese groei tydelik ondergeskik te stel aan relatiewe prysstabiliteit en/of betalingsbalansewewig. In so 'n situasie is dit belangrik dat die monetêre owerhede hulle prioriteite neerlê, soos onlangs deur die Minister van Finansies in die Begroting en die President van die Reserwebank gedoen is, en nie probeer om op die kort termyn al drie hierdie doelstellings gelyktydig te bereik nie.

Om die regte monetêre en fiskale beleid toe te pas, is natuurlik nie altyd populêr nie. Individue en maatskappye hou nie daarvan om by geleentheid hoër belastings te betaal nie. Net so min hou hulle van beperkings op bankkrediet of hoë rentekoerse wanneer hulle fondse moet leen. Pogings om owerheidsbesteding te besnoei, word ook altyd weerstaan deur diegene wat nadelig daardeur getref word. Daarom dat 'n sterk regering nodig is om die vereiste fiskale en monetêre dissipline af te dwing. Gelukkig het ons in Suid-Afrika so 'n regering. In dié mate dat ons ontleding van die ekonomiese toestand korrek is — en daar is natuurlik altyd onverwagte en onvoorspelbare

verwikkelinge wat die kaarte lelik deurmekaar kan krap — behoort ons dus in Suid-Afrika in staat te wees om 'n gesonde fiskale en monetêre beleid toe te pas. In hierdie moeilike tye moet die belangrikheid van so 'n beleid opnuut beklemtoon word.

(4) Die handhawing van 'n betreklik vrye kapitalistiese ekonomiese stelsel

Suid-Afrika het jare lank reeds wat bekend is as 'n "gemengde" ekonomiese stelsel. Die owerheid speel op verskillende maniere 'n belangrike rol in die ekonomie, byvoorbeeld deur middel van openbare korporasies soos Yskor en Evkom, deur bemarkingsrade en deur prysbeheer oor sekere strategiese kommoditeite. Ook word daar soms *op 'n tydelike basis* van regstreekse ekonomiese beheermaatreëls vir een of ander spesifieke doel gebruik gemaak. Hiervoor hoef ons geen verskoning te vra nie. Daar bestaan goeie redes vir hierdie staatsinmenging en die beleid het reeds goeie vrugte afgewerp. Maar basies bly ons 'n kapitalistiese ekonomie wat in 'n hoë mate op die private inisiatief en die vrye markmeganisme steun, en waarin die winsmotief 'n belangrike funksie vervul. In sommige regsgesinde konserwatiewe kringe oorsee word Suid-Afrika dan ook beskou en beny as een van die laaste vestings van die kapitalisme.

Nou is dit so dat die moeilike politieke situasie waarin Suid-Afrika hom tans in die wêreld bevind by baie welmenende mense die vraag laat ontstaan het of die tyd nie aangebreek het om meer regstreekse owerheidsbeheer as tans in die Suid-Afrikaanse ekonomie toe te pas nie. So is daar in die jongste tyd in sekere nie-amptelike kringe standpunt ingeneem ten gunste van maatreëls soos uitgebreide prys-, wins-, dividend- en loonbeheer, verskerpte huurbeheer en die regstreekse allokasie deur die owerheid van arbeid, kapitaal en ander skaars hulpbronne.

Om nou so 'n sosialistiese rigting in te slaan — want dit is waarop dit sou neerkom — is nie die owerheid se beleid nie, en wel omdat dit nie tot Suid-Afrika se voordeel sal strek nie. Dit bly in ons ekonomiese, politieke en sosiale belang om regstreekse beheermaatreëls tot die minimum te beperk. Veral moet ons daarteen waak om vir elke ekonomiese probleem wat opduik 'n *ad hoc* oplossing in die vorm van meer regstreekse beheer te probeer vind. Nie alleen werk hierdie soort maatreëls gewoonlik nie baie goed in die praktyk nie, maar die somtotaal van al sodanige stukkie regstreekse beheer sou eerlank die ondermyning van ons stelsel van private inisiatief beteken, wat lynreg teen die Regering se breë ekonomiese filosofie sou gaan.

Twee hoofredes kan aangevoer word waarom 'n groter mate van regstreekse beheermaatreëls nie in Suid-Afrika se belang is nie. Die eerste is dat dit in ons omstandighede tot die demping van inisiatief en tot die verkeerde toewysing van skaars hulpbronne sal lei, en dus ons reële ekonomiese groei koers sal verlaag en ons ekonomie sal verswak.

Die tweede rede is dat dit ons beeld na buite as 'n betreklik vrye kapitalistiese ekonomie waarin buitelandse belegging verwelkom en beloon word en waarin daar weinig gevaar van nasionalisasie of ekspropriasie bestaan, sal skaad. In die lig van wat reeds in hierdie verband in ander dele van Afrika en in ander ontwikkelende lande met 'n sosialistiese inslag gebeur het, is dit belangrik vir ons om ons vrye konserwatiewe ekonomiese beeld te behou. Dit sal ons baie help om voldoende hoeveelhede buitelandse kapitaal en tegniese kennis te trek en om ons buitelandse handel tot ons ekonomiese en politieke voordeel verder uit te brei.

Vanselfsprekend dwing ons moeilike situasie in die wêreld, en spesifiek ons verhoogde verdedigingsuitgawes, ons om sekere aanpassings in ons ekonomiese beleid aan te bring. Dat die owerheid ten volle hiervan bewus is, blyk duidelik uit die jongste Begroting en die huidige beperkende monetêre beleid. Maar dit beteken nie dat ons 'n sosialistiese staat moet word nie. Inteendeel, die huidige toestand maak dit vir ons meer as ooit vantevore nodig om ons vrye kapitalistiese ekonomie aan te moedig en in te span om die beste ekonomiese en politieke resultate te lewer waartoe dit in staat is, resultate wat geen sosialistiese stelsel onder ons omstandighede kan ewenaar nie.